

4. Демушкина Е. С. Концептуальные подходы к определению правового статуса ипотечных ценных бумаг / Рынок ценных бумаг. — М., 2004. — № 1.

5. Study on the Financial Integration of European Mortgage Markets, Mercer Oliver Wyman, October 2003, 78 p.

6. Глоссарий Standard&Poors по сьюритизации, Россия, 2005, 72 с.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2006

УДК 339.732

О. М. Соботович, здобувач
афедри міжнародних фінансів
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

СИСТЕМА ОЦІНКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ЗА БАЗЕЛЕМ-2: ОГЛЯД ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ В КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

В даній статті проводиться аналіз змін у розрахунку мінімальних вимог до регуляторного капіталу для оцінки кредитних ризиків, що розроблені Базельським комітетом з банківського нагляду (Базель-2) та наводиться порівняльний аналіз з попередніми вимогами, викладеними у Базелі-1.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Базельський комітет з банківського нагляду, Звід правил розрахунку ризиків в банківській системі (Базель-1 та Базель-2), коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт регулятивного капіталу, кредитний ризик, показники діяльності банку, складові кредитного ризику.

Остання редакція нових вимог щодо розміру мінімального регуляторного капіталу, що розроблені Базельським комітетом з банківського нагляду (далі Базель-2)¹, викликала значні дебати серед науковців, політиків та банкірів. Цей інтерес виник як внаслідок важливості цих правил для банківських систем всіх країн світу, так і внаслідок того, що нові правила значно різняться від вже існуючих (Базель-1), запроваджених у 1988 році. Останнім

¹ Базельський комітет з банківського нагляду є комітетом органів банківського нагляду, що створений керівниками центральними банками країн десятки (G-10). Комітет не має ніяких формальних наднаціональних контролюючих прав, але він формулює (за консенсусом) основні стандарти нагляду та сприяє використанню найкращих практик очікуючи, що кожна країна впроваджуватиме їх найбільш підходящим до її умов шляхом.

часом в літературі виникло кілька різних напрямів, що сфокусовані на теоретичних питаннях Базеля, на окремих частинах угоди (наприклад операційні ризики, різноманітні Принципи), на потенційному впливі на банківську систему та питаннях практичного впровадження.

Ця стаття: а) аналізує недоліки Базеля-1, які призвели до необхідності розробки нових правил та б) розглядає практичні аспекти застосування нормативів кредитного ризику згідно Базеля-2. Метою статті є бажання пояснити нові правила щодо кредитного капіталу та розглянути деякі практичні аспекти їхнього впровадження у країнах, що розвиваються.

Базель-1, опублікований у 1988 році, став своєрідним проривом у зближенні принципів нагляду, які існували в різних країнах світу, стосовно достатності капіталу. Основними цілями Базеля-1 було оздоровлення та стабілізація міжнародної банківської системи та забезпечення створення рівних умов для діяльності банківських установ, що діють на міжнародному рівні. За допомогою принципів Базельської угоди зазначені цілі досягаються шляхом введення мінімальних вимог до капіталу при оцінці кредитних ризиків, при цьому, наглядові органи окремих країн мають право вводити інші види ризиків або використовувати більш жорсткі стандарти. Початково базельські стандарти розроблялися для використання виключно міжнародними банками країн Десятки, проте вони були визнані на глобальному рівні та адаптовані більш ніж 120 країнами світу.

Базель-1 визначив складові «регулятивного капіталу» та встановив значення ризиків для різних категорій балансових та позабалансових активів. Показники ризику, які свідомо були зведені до мінімуму (до п'яти категорій), відобразили відносну кредитну ризикованість за різними операціями. Мінімальне значення відношення регуляторного капіталу до активів, зважених на ризики, було встановлено на рівні 8 %, з яких частка «основного капіталу» (більш вузьке визначення капіталу, відомого як капітал першого рівня) має бути не менше 4 %. Незважаючи на те, що Базельська Угода -1 сприяла створенню рівних умов та стабілізації тенденцій зниження показників платоспроможності банків, у ній було закладено низку проблем, що з часом стали більш очевидними, а саме:

- Відсутність обґрунтованих диференціювань для індивідуальних позик. Не передбачалося розрізняти кредитні ризики та сторонами угод (фінансова стійкість) або за характеристиками позики (такими як застава, поручительства, платежі за векселями).

Наприклад, розмір відрахувань капіталу для всіх корпоративних ризиків не залежав від дійсного рейтингу позичальника. Звідси витікає, що банк з одним і тим показником коефіцієнта достатності капіталу міг мати дуже різні типи та ступені ризику.

- Не визнання переваг диверсифікації. Теорія стандартного портфелю передбачає переваги від диверсифікації, які сприяють зменшенню ризиків. Проте, оскільки Базель — 1 базувався на уніфікованому підході різниця між добре диверсифікованим (і, таким чином, менш ризикованим) портфелем та сконцентрованим (тобто більш ризиковим) не мала значення.

- Невідповідне трактування суверенних ризиків. Оцінка капіталу для покриття суверенних ризиків не мала економічного значення та механічне застосування цих правил часто створювало невідповідні переваги та призводило до несправедливої оцінки ризиків. Наприклад, надання позик урядам країн — членів Організації з економічного співробітництва та розвитку після прийняття Базеля-1 стало більш привабливим, оскільки не потребувало створення відповідного регуляторного капіталу, навіть не зважаючи на те, що до складу цієї групи входили країни з абсолютно невідповідними розвинутих країнам кредитними рейтингами, як, наприклад, Туреччина, Мексика, Північна Корея.

- Недостатні стимули для здійснення покращення загальної системи оцінки та управління ризиками. Недостатня увага іншим типам ризиків (таким як процентний, операційний, бізнес-ризик) та питанням фінансової інфраструктури (облік, правові питання тощо) не забезпечувала адекватні стимули для вдосконалення загальної системи оцінки та управління ризиками в банках, що призводило до надмірного покладання на коефіцієнт адекватності капіталу, який сам по собі, без наявних додаткових заходів, значення не має.

Недоліки Базеля-1 означали, що коефіцієнт регуляторного капіталу втрачає своє значення як інструмент виміру реальної адекватності капіталу, особливо для великих та комплексних установ. До того ж, різноманітність видів продуктів були розроблені, головним чином, як форма розрахунку регуляторного капіталу з метою обійти ці правила. Врешті решт, ситуація із оцінкою та управлінням ризиками дуже змінилася за останні 15 років, що дозволило багатьом банкам розробити їхні власні складні внутрішні економічні моделі капіталу (які часто існують паралельно із регуляторним капіталом) для прийняття бізнес-рішень.

Внаслідок публікації низки успішних пропозицій щодо оновлення Базеля-1 у період між 1999 та 2003 роками та проведення

публічних консультацій із зацікавленими сторонами та вивчення пов'язаного кількісного впливу, члени Базельського комітету в середині 2004 року запропонували новий звіт правил розрахунку ризиків у банківській системі — Базель-2. Базель-2 має бути впроваджено в більшості країнах десятки до кінця 2006 року, а для впровадження найбільш просунутих методів, запропонованих у документі, знадобиться додатково один рік ретельного вивчення або «паралельного застосування», й очікується, що вони будуть готові для впровадження одним роком пізніше.

Основною метою Базеля-2 є сприяння укріпленню та стабілізації міжнародної банківської системи через покращення управління ризиками, шляхом приведення вимог до регуляторного капіталу у відповідність до поточної банківської практики. Досягнення цієї мети можливо за умов, що вимоги до кредитного капіталу будуть значно чутливішими до ризиків.

Перед тим, як наводити детальний опис Базеля-2, пропонується коротко оглянути концепції кредитних ризиків, що розроблені провідними банківськими установами в останні 10—15 років, та є основою системи оцінки кредитних ризиків за Другою Базельською Угодою.

Складові кредитних ризиків.

Кредитні ризики звичайно визначаються як ризики невиконання зобов'язань, тобто ризики втрат від порушення позичальником/партнером строкових умов повернення запозиченої суми (основної суми кредиту або відсотків за користування) банку. Більш широке визначення вказаних ризиків має включати ризик вартості, ризик виникнення збитків внаслідок переходу позичальника на нижчу кредитну ставку без факту невиконання зобов'язань. Для того, щоб захистити себе від збитків внаслідок невиконання зобов'язань (а також інших видів ризиків), банки впровадили методологію, що дозволяє їм визначити такі ризики та встановити суму капіталу, необхідного для підтримки їхнього бізнесу — тобто економічного капіталу. Про складові економічного капіталу для кредитних ризиків, що стосуються невиконання зобов'язань, йтиметься нижче.

Необхідно відмітити, що розрахунок економічного капіталу дає чисте «економічне» уявлення про бізнес, яке часто відрізняється від того, що представлено у фінансових звітах. Наприклад, коли має місце погіршення кредитних показників позичальника, збитки, що виникають унаслідок цього, не відображаються (принаймні негайно) в балансі банку та звітах про доходи. Саме тому більшість кредитних ризиків враховуються кумулятивним мето-

дом усупереч ринковій/справжній вартості, що означає, що втрати від позик, по яких має місце погіршення показників, не враховуються до тих пір, доки не матиме місце невиконання зобов'язань за позиною, або позика не буде продана третім особам. Таким чином, модель економічного капіталу, яка враховує показники доходності капіталу зважені на ризик часто відображає іншу, більш реалістичну та динамічну картину доходності банківської установи, ніж це відображено у традиційних фінансових звітах.

Очікувані та неочікувані втрати.

Не зважаючи на те, що сутність кредитних втрат природньо змінюються с плином часу та в залежності від економічних умов, існують, за інших рівних умов, середньостатистичні довготривалі видатки. Наприклад припустимо, що спираючись на досвід, банк очікує біля 1 % невиконання зобов'язань за позиками щорічно, із середнім рівнем повернення 50 %. В такому випадку, очікувані втрати (ОВ) банка по кредитному портфелю в 1 млрд дол. складають 5 млн дол. (тобто $1 \text{ млрд} \cdot 1 \% \cdot 50 \%$). Для визначення очікуваних втрати необхідні три параметри:

- можливість того, що невиконання зобов'язань матиме місце протягом визначеного періоду часу (ймовірність дефолту ЙД);
- сума, запозичена іншою стороною на момент невиконання зобов'язань (потенційний ризик у випадку дефолту ПРВД);
- доля ризику, частка повернення, яка буде втрачена внаслідок невиконання зобов'язань (втрати у випадку дефолту ВВД).

Оскільки вірогідність дефолту звичайно визначається на щорічній основі, то результатом цих трьох факторів є визначення очікуваних втрат:

$$ОВ = ЙД \cdot ПРВД \cdot ВВД.$$

Кредитні ризики, фактично, виникають внаслідок розбіжностей у фактичному рівні втрат, які відносяться до так званих неочікуваних втрат (НВ). Статистично кажучи, НВ це просто стандартне відхилення очікуваних втрат. Як описуватиметься нижче, потреби в банківському капіталі є наслідком бажання зменшити втрати від змін суми неочікуваних втрат.

Ймовірність дефолту

Історично першою є модель мінімізації кредитних ризиків, побудована на даних історичного аналізу повернення позик. Застосування більш просунутого аналітичного методу почалося на початку 1960, коли була створена перша модель кількісної кредитної оцінки для прийняття рішень щодо споживчих кредитів.

В середині 1980 рр. провідні фінансові інститути почали присвоювати кожній кредитній заборгованості окремий рівень ймовірності невиконання зобов'язань для оцінки очікуваних витрат та економічного капіталу.

Визначення ймовірності дефолту передбачає використання визначення дефолту, яке різниться у різних кредитних установах, що ускладнює порівняння. Єдине визначення почало використовуватися останніми роками, коли Базелем-2 було запропоновано визначення невиконання зобов'язань для полегшення порівняння показників капіталу.

Було розроблено декілька методик розрахунку ймовірності дефолту, які можуть бути розділені на дві основні категорії: моделі, що базуються на досвіді, та ті, що базуються на даних ринку. Перша модель бере до розрахунку дані про невиконання зобов'язань щодо кожної заборгованості для визначення загальної характеристики позичальника стосовно ймовірності невиконання зобов'язань, тоді як друга модель спирається на ринкові дані про позичальника (тобто спреди за операціями з акціями та кредитними операціями) для того, щоб визначити ймовірність невиконання зобов'язань.

Емпіричний підхід використовує дані про невиконання зобов'язань за минулий період для того, щоб характеризувати позичальника, що не виконує зобов'язання. Це було зроблено із застосуванням дискримінантного аналізу (Z позики) але пізніше розраховувалось із застосуванням логіт та пробіт регресії для визначення позикової функції S за формулою:

$$S(x_i) = \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_n x_n.$$

Статистична модель генерує порядковий рахунок, який рангує сторони угоди за їхньою ймовірністю не виконати зобов'язання, або може надавати не скориговану ймовірність дефолту. В обох випадках, результати, отримані за цією моделлю, мають бути вивірені для отримання циклічно-нейтральної кардинальної шкали. Це можна зробити кількома різними шляхами залежно від того, скільки є даних за попередні періоди. Наприклад, циклічно нейтральна головна тенденція загального портфеля може бути визначена на використана основа для коригування розрахунку ЙНВ з даними обмеженої частини економічного циклу.

І, навпаки, модель, що базується на ринковому методі, використовує поточні ринкові дані про заборгованість та/або неповернений капітал для ринково спрямованого визначення ЙД. Цей метод було розроблено Мертоном у 1974 році та розповсюджено компанією KMV (яка зараз належить Moody's).

Потенційний ризик у випадку дефолту (ПРВД).

Потенційний ризик у випадку дефолту відноситься до несплачених сум на момент дефолту. У простому випадку позики ризик встановлюється фіксовано для кожного року і може бути похідною з встановленого амортизаційного плану. У випадку деривативів він вимагає більш комплексного моделювання з метою оцінки динаміки основної вартості активів і, відповідно, потенційних майбутніх ризиків.

У випадку кредитних ліній або будь-яких інших видів револьверного кредиту, потенційний ризик у випадку дефолту оцінюється за допомогою емпіричних даних з оглядом на розподіл рівнів використання кредитних ліній на момент дефолту, як відображено в наступному рівнянні:

$$\text{Потенційний ризик у випадку дефолту} = \text{Поточний ризик} + \text{ФЕ ФЕП} \cdot \text{Відношення невикористаного ліміту.}$$

Як правило, «прискорення дефолту» спричиняється швидким списанням коштів кредитної лінії з рахунку незадовго до дефолту.

Втрати у випадку дефолту (ВВД)

ВВД — це доля ризику у випадку дефолту, що втрачена у випадку дефолту. Існує три основні шляхи визначення ВВД. Перший базується на приблизній оцінці та розрахунку часу руху грошових потоків та вартості процесу:

$$\text{ВВД} = (\text{ПРВД} - \text{Погашення} + \text{Адмін}) / \text{ПРВД.}$$

Для того, щоб приблизний розрахунок був більш точним, всі дані мають бути виражені в теперішній вартості, для того, щоб урахувати вплив часу у випадку, якщо процес погашення буде довготривалим. Відшкодування посилається на теперішню вартість всієї суми, що відшкодовується та є функцією країни (тобто залежить від правового режиму, ефективності судової системи та судового розгляду справ про банкрутство). «Адмін» включає всі витрати, що були виникли під час робочого процесу (наприклад платню за стягнення та юридичні послуги). Даний підхід є широко застосовуваним для більшості типів кредитів, особливо для банків, які мають достатню попередню історію втрат за показниками, включеними до розрахунку.

Неочікувані витрати (НВ) однієї позики

НВ це просто змінність компонентів ОВ, що були описані вище:

$$\text{НВ} = \sigma(\text{ОВ}) = \sigma(\text{ЙД} \cdot \text{ПРВД} \cdot \text{ВВД}).$$

Для того, щоб вирішити дане рівняння, необхідно знати стандартне відхилення всіх трьох змінних. Щодо ЙД, то даний показник відображає основні змінні Бернулі (тобто змінна таким чином може мати тільки два рішення — дефолт позичальника або ні). Її стандартне відхилення дорівнює:

$$\sigma(\text{ОВ}) = \text{ЙД}(1-\text{ЙД}).$$

Портфельні та банківські неочікувані втрати

Найбільш важливим вихідним пунктом традиційного зворотного (тобто позика за позикою) та сучасного кредитного аналізу є дослідження портфельних ефектів, що виникли внаслідок кореляції (як у середині портфелю, так і паралельно з ним). На відміну від очікуваних витрат, портфельні та банківські неочікувані втрати не дорівнюють сумі індивідуальних НВ, ось чому відхилення не є адитивним параметром, але дуже залежить від співвідношення між всіма позиками в портфелі. Високо корельований портфель передбачає більш відхилений розподіл витрат та вимагає, за інших рівних умов, більшого рівню капіталу ніж більш диверсифікований портфель. З цього витікає основний висновок для управління кредитними ризиками: граничний внесок індивідуальної позики до портфельного кредитного ризику залежить від якості портфелю.

Методики оцінки кредитних ризиків за Базелем-2.

На відміну від Базеля-1, в якому використовувались однакові підходи до всіх банків, Базель-2 пропонує низку варіантів розрахунку вимог до кредитного капіталу для операційних ризиків банку. Зокрема, можуть використовуватись дві основні методології для більшості ризиків: стандартизована методика та методика, основана на внутрішніх рейтингах. Проблеми впровадження та політичні передумови в країнах, що розвиваються.

Базель-2 відображає суттєве (хоча і не повне) вдосконалення вимог до «ризикочуттєвості» капіталу, а також важелів оцінки ризику капіталу, розроблених для спонукання банків використовувати більш прогресивні підходи до управління ризиками в тому, що стосується зменшення капіталу. Переглянута Угода представляє чіткий комплекс «опцій» який дає свободу вибору для банківського нагляду. Навіть, не зважаючи на те, що принципи Базеля є обов'язковими тільки для банків, що діють на міжнародному рівні та походять з країн десятки та/або країн — членів Європейського Союзу, вони стали всесвітнім стандартом. За останніми даними більш ніж 88 країн, що не знаходяться під юрисдикцією Базельського комітету, виявили намір прийняти Ба-

зель-2 упродовж перших кількох років його впровадження. Навіть в таких випадках, коли «намір» може означати лише бажання без надання належної уваги наслідкам або труднощам такого рішення, насправді банківські регулятори в усьому світі висловлюються на підтримку принципів Базеля-2. Двома основними спонукаючими до цього факторами є наявність іноземно-контрольованих банків, чиї місцеві наглядові агенції вже перейшли до використання Базеля-2, та бажання відповідати найкращій міжнародній практиці.

Основні питання впровадження.

Проблеми впровадження кредитних ризиків за Базелем в країнах, що розвиваються, можуть концептуально бути розділені на загальні та специфічні: перші відображають питання, які єдині для всіх підходів та типів ризиків, тоді як останні залежать від специфічних підходів, що використовуються для визначення вимог до кредитних ризиків та капіталу.

Мабуть найважливіша загальна проблема впровадження стосується необхідних передумов та сфери застосування. Зокрема, прийняття Базеля-2 вимагає удосконалення супутньої інфраструктури, яка знаходиться поза досяжністю банківського нагляду та складається з широкого кола установ, що відіграють значну роль у забезпеченні рівного функціонування банківської системи. Наприклад, деякі вимоги за Другим принципом (такі як дії негайного виправлення, юридичні накази використовувати більш жорсткі вимоги до капіталу, посиленій нагляд) знаходяться поза повноваженнями наглядових органів та вимагають внесення змін до законодавства країни або судової системи. Крім того, розвиток системи кредитних рейтингів вимагає, між іншим, наявності системи звітування та корпоративного управління компаніями, чітких правил обліку та зовнішнього аудиту, існування кредитного бюро, системи збору та розповсюдження інформації про позичальників. Розрахунок втрат у випадку дефолту також підкреслює необхідність існування реєстру забезпечень та удосконалення режиму виконання зобов'язань за контрактом та звернення стягнень на забезпечення. Ці вимоги виходять за рамки сфери відповідальності та повноважень банківського нагляду.

Більш того, Базель-2 (особливо в частині, що стосується методик, оснований на внутрішніх рейтингах ОВР) передбачає значні зміни в принципах управління банківськими установами в країнах, що розвиваються. Іншими основними проблемами перспективи впровадження Базеля-2 у країнах, що розвиваються є наступні:

- Вартість впровадження. Хоча оцінка вартості впровадження системи відрізняється для кожної країни, операційні вимоги (особливо в частині, що стосується методик, оснований на внутрішніх рейтингах ОВР) будуть занадто дорогими для багатьох невеликих країн, що розвиваються.

- Неадекватність можливостей наглядових органів. Принципи 1 і 2 покладають на наглядові органи більше обтяжень та широку свободу вибору, які посилюють проблеми, пов'язані з недостатністю інформаційних здібностей персоналу банківських наглядових органів.

- Вплив на внутрішню банківську систему не повністю зрозумілий. Різноманіття місць впровадження фактично призводить до запровадження рівних умов серед банків в юрисдикції одного регулятора. По-перше, матиме місце перерозподіл вимог до капіталу серед банків в залежності від їхніх споживачів, продуктів, портфелів; дезорганізація банківської поведінки, що може виникнути внаслідок такого перерозподілу, зазвичай не досліджується повністю та не приймається до уваги. По-друге, невеликі місцеві банки попадуть в несприятливе конкурентне становище як тільки вони дозволять собі використовувати менш складні (та більш обтяжні для капіталу) підходи до кредитних ризиків та, можливо, морально ризикуватимуть (залучаючи більш ризикові активи) завдяки їхній неспроможності вірно диференціювати та оцінити ризик. По-третє, оскільки вони не готові діяти в рамках моделі економічного капіталу, деякі менш досвідчені іноземні банки можуть скоротити/перенаправити свою діяльність в інші країни, що розвиваються, з метою відповідати вимогам до капіталу.

Специфічні стандартизовані проблемні аспекти, що стосуються підходів до визначення кредитних ризиків, для країн, що розвиваються:

- Суттєвість та можлива надмірність наглядової пруденційності. Враховуючи значну дискрецію, що надана наглядовим органам згідно із Стандартизованими та спрощеними стандартизованими підходами до оцінки кредитних ризиків, досить вірогідно, що багато з них намагатимуться зберегти «безболісний» статус кво, при якому залежність від вимог до капіталу для кредитних ризиків буде низькою. Зокрема, це означатиме, що суверенним ризикам буде присвоюватися 0% ступінь ризику, що сприятиме надмірним суверенним позикам місцевим банкам на шкоду позикам приватному сектору через фінансових посередників в багатьох країнах, що розвиваються.

- Невеликий досвід роботи з установами зовнішньої кредитної оцінки. В більшості країн, що розвиваються, має місце низький

рівень розвитку рейтингових систем, які мають тенденцію концентруватися в кількох великих корпораціях. Ті компанії, що рейтинуються, мають упередженість, що тільки компанії з вищою кредитоспроможністю мають тенденцію до отримання зовнішніх рейтингів.

- Відсутність необхідних даних про ризики в легкодоступному або повному форматі. Для розрахунку основних ОВР параметрів ризику необхідними є дані про втрати за попередні роки; такі дані часто є неповними/недоступними.

- Потенційно надмірні вимоги до капіталу внаслідок невідповідної класифікації. Мабуть найбільш суттєвим пунктом впровадження методики ОВР для країн, що розвиваються, є спосіб, в який наглядові органи будуть долати та узгоджувати підвищену ризикочутливість з бажанням впровадити узагальнені вимоги до капіталу. Поточна класифікація формул нагляду головним чином базується на матеріалах досліджень (включаючи три рівні кількісного дослідження впливу) та моделях банків країн-членів десятки. Цей рівень не виправдано високим для банків країн з низьким рейтингом, та може призвести до занадто високих вимог до капіталу (базуючись на тому, що для визначення параметрів ризиків використовуються втрати попередніх років).

Остаточний вибір щодо прийняття стандартів капіталу буде зроблений відповідними наглядовими агенціями кожної з країн, та, схоже, що кілька країн, що розвиваються, матимуть бажання впровадити Базель-2 якомога скоріше. Світовий банк та МВФ оприлюднили своє бажання підтримувати країни, що вирішують, чи варто, коли і як впроваджувати Базель-2. Обидва ці інститути підкреслюють, що Базель-1 залишається життєздатним в найближчій часовій перспективі, та Базель-2 має будуватися на добрій основі (що ілюструється відповідністю основним законами та стандартам) чітких стандартів обліку та управління, адекватних правил оцінки та класифікації позик, ефективної правової та судової систем, адекватних ресурсів та можливостей наглядових органів.

За умов відсутності такої сильної бази, країнам, що бажають продовжити впровадження Базеля-2, необхідно вдосконалити їхні фінансові інфраструктури таким чином, щоб вони відповідали принципам Базеля-2. Ефективні та реалістичні принципи можуть бути створені шляхом запровадження початкових моделей адаптації до нових вимог, що міститимуть найпростіші основи, а також відображатимуть специфічні потреби країни, будуть реалістичними у

термінах впровадження, та спрямованими на створення основи для наглядових кредитних ризиків в країні, а саме:

- удосконалення процедур управління ризиками в банківській системі. Це означає оцінку існуючого бізнесу та практики управління ризиками в країні та сприяння використанню найкращої практики, зокрема в частині, що стосується процедур управління ризиками (наприклад залучення ефективного керівного персоналу та Правління банку, функціональна незалежність між джерелом походження та оцінкою ризику, відповідна звітність та збір даних про втрати і т. ін.);

- навчання та розвиток нової культури нагляду. Базель-2 зобов'язує банківських наглядачів вивчити нові методи оцінки та технології управління ризиками та, що навіть важливіше, змусить змінити культуру нагляду з «контролю за відповідністю» на «оцінку ризиків». Це матиме важливий та прямий вплив на шляхи розуміння та ведення справ наглядовими органами (напр. на їхню незалежність, примусові міри впливу, ресурси та компенсацію), а також на їхню внутрішню організацію та кадрове укомплектування;

- удосконалення фінансової інфраструктури. Основи фінансової системи (тобто стандартів обліку та управління, правової та судової систем, практики виконання умов контракту) мають бути спрямовані на перехід на моделі Базеля-2. Також, під час цього процесу, має створюватись нова інфраструктура, а саме мають бути створені кредитне бюро, реєстр зобов'язань, рейтингові агентства тощо.

На завершення, слід відзначити, що проаналізувавши згадані вище аспекти практичного застосування Базеля-2 у світі в цілому та у країнах, що розвиваються, зокрема, автор вважає, що для успішного запровадження нових правил цими країнами, їм необхідно буде вдатися до креативних рішень аби вирішити означені вище проблемні питання, головними з яких є: поєднання даних про заборгованості, отриманих від небанківських фінансових установ; співробітництво із місцевими науковими інститутами з метою запровадження тренінгових курсів щодо управління ризиками; обов'язковість збору даних про втрати та використання державних кредитних реєстрів для розрахунку коефіцієнтів ризиків, притаманних для малих та середніх банківських систем. В разі коректного впровадження, Базель-2 має потенціал для значного удосконалення систем визначення кредитних ризиків та практики управління ризиками в країнах, що розвиваються, та, таким чином, сприятиме підвищенню ефективності та стабілізації їхніх фінансових систем.

Література

1. BIS Paper #28 «The Banking System in Emerging Economies: how much progress has been made?», Monetary and Economic Department, серпень 2006.
2. *Gropp, R. and Vesala, J.* (2001), «Deposit Insurance and Moral Hazard: Does the Counterfactual Matter?», Working Paper #47, European Central Bank.
3. Інші інформаційні матеріали сайту Банку Міжнародних розрахунків та Базельського комітету www.bis.org
4. Тенденции развития мировой банковской системы (www.business.dp.ua)
5. Иностранный капитал в банковской системе Украины // В. Геєц. — Зеркало недели. — 2006.
6. Навчальний посібник «Грошово-кредитні системи зарубіжних країн» — І. В. Шамова, Київ, КНЕУ — 2001.
7. Гроші та кредит: За ред. М. І. Савлука. — К., 2001.
8. Навчальний посібник «Банківський менеджмент», Київ — 2003.
9. *International Business: Competing in the Global Marketplace*, Charles W.L.Hill.
10. Базель 2: Предпосылки, стоимость, последствия (www.infowatch.ru)

Стаття надійшла до редакції 31.10.2006

УДК 336.77.01

О. М. Мельник, д-р екон. наук, проф.,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

ДОВГОТРИВАЛІ ЗМІНИ У ДИНАМІЦІ КРЕДИТНОЇ АКТИВНОСТІ У ФРАНЦІЇ

У статті розглядаються проблеми відповідності існуючих теоретичних поглядів на довгострокову динаміку кредитної активності реальному стану справ у кредитній сфері Сполучених Штатів Америки протягом 1950—2004 рр.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: великі хвилі економічної динаміки, довгострокова динаміка кредитної активності, довгострокова динаміка інфляції.

Треба відзначити, що система кредитних відносин суспільства не є замкнутою системою. Вона є структурним елементом більшої надсистеми, а тому зазнає суттєвого впливу з боку інших складових елементів суспільного відтворення, зокрема, з боку продуктивних сил суспільства, розвитку яких і підпорядковується, значною мірою, її еволюція.

Циклічні зміни у кредитних відносинах пов'язані з циклами суспільного відтворення. Матеріальною основою і найбільш по-